

Кубарева Ольга Володимирівна,
доцент кафедри кримінального процесу
Національної академії внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук

РЕАЛІЗАЦІЯ ОКРЕМИХ ЗАСАД КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Відповідно до ч. 3 ст. 7 КПК України зміст та форма кримінального провадження в умовах воєнного стану повинні відповідати загальним засадам кримінального провадження, зазначеним у ч. 1 цієї статті, з урахуванням особливостей здійснення кримінального провадження, визначених розділом IX¹ цього Кодексу [1].

Розглянемо деякі з новел кримінального процесуального законодавства, спрямованих на удосконалення порядку здійснення кримінального провадження в умовах введення в Україні або окремих її місцевостях воєнного, надзвичайного стану, крізь призму дотримання окремих засад кримінального провадження.

Передусім зазначимо, внесення деяких змін спрямовано на розширення меж дії окремих засад кримінального провадження з метою забезпечення швидкого та повного досудового розслідування, що є цілком виправданим в умовах воєнного стану. Так, у ст. 25 КПК України закріплена засада публічності, відповідно до якої прокурор, слідчий зобов'язані в межах своєї компетенції розпочати досудове розслідування в кожному випадку безпосереднього виявлення ознак кримінального правопорушення або в разі надходження заяви (повідомлення) про вчинення кримінального правопорушення, а також вжити всіх передбачених законом заходів для встановлення події кримінального правопорушення та особи, яка його вчинила.

Отже, публічність кримінального процесу на початковому етапі кримінального провадження полягає у тому, що слідчий, дізнавач, прокурор зобов'язані прийняти і зареєструвати, внести до Єдиного реєстру досудових розслідувань заяву про вчинене кримінальне правопорушення (ст. 214 КПК України).

Запропонованими змінами визначено виняток із аналізованої засади, який не перекреслює саму засаду, а в умовах воєнного стану навпаки забезпечує вчасний початок досудового розслідування. Так, зокрема згідно з ч. 1 ст. 615 КПК України у разі, якщо відсутня технічна можливість доступу до Єдиного реєстру досудових розслідувань – рішення про початок досудового розслідування приймає дізнавач, слідчий, прокурор, про що виноситься відповідна постанова, яка повинна містити відомості, визначені ст. 214 КПК України. Такий документ може вважатися належним підтвердженням початку

досудового розслідування і підставою розгляду клопотань органу досудового розслідування.

Водночас, окремі положення запропонованих змін до кримінального процесуального законодавства навпаки обмежують та звужують гарантовані Конституцією України права та свободи. Так, зокрема у ст. 62 Конституції України та ст. 20 КПК України закріплено принцип забезпечення підозрюваному, обвинуваченому, виправданому, засудженому права на захист, завдяки дотриманню якого можна запобігти грубим порушенням закону та засудженню невинуватого. Вважаємо, що аналізованими змінами, якими визначено порядок участі та залучення захисника і перекладача до проведення окремої процесуальної дії, обмежується право на захист та формалізується роль адвоката. Адже нові законодавчі положення уповноважують дізнавача, слідчого, прокурора забезпечити участь захисника у проведенні окремої процесуальної дії, у тому числі у разі неможливості явки захисника – із застосуванням технічних засобів (відео-, аудіозв'язку) для забезпечення дистанційної участі захисника.

Національна асоціація адвокатів України вже відреагувала на такі нововведення, вважаючи дистанційну участь адвоката на стадії досудового розслідування неефективним інструментом для захисту, та запропонувала віддати питання дистанційної участі адвоката на розсуд адвокату, а не стороні обвинувачення [2].

Поруч з цим згідно з ч. 12 ст. 615 КПК України за наявності обставин, що унеможливають участь перекладача у кримінальному провадженні, дізнавач, слідчий, прокурор має право особисто здійснювати переклад пояснень, показань або документів, якщо він володіє однією з мов, якими володіє підозрюваний, потерпілий. Це положення, на нашу думку, є досить суперечливим. Фактично сторона обвинувачення буде виступати перекладачем матеріалів кримінального провадження, що створює сприятливий ґрунт для непоодиноких зловживань зі сторони слідчого/дізнавача, прокурора.

У ст. 23 КПК України визначено зміст засади безпосередності дослідження показань, речей і документів, відповідно до якої суд досліджує докази безпосередньо, а показання учасників кримінального провадження суд отримує усно. При цьому суд і учасники процесу сприймають доказову інформацію з першоджерел, що дозволяє уникнути викривлень і втрат. Не можуть бути визнані доказами відомості, що містяться в показаннях, речах і документах, які не були предметом безпосереднього дослідження суду.

Відповідно до ч. 4 ст. 95 КПК України суд не вправі обґрунтовувати судові рішення показаннями, наданими слідчому,

прокурору, або посилатися на них, крім порядку отримання показань, визначеного ст. 615 цього Кодексу.

Таким чином, внесеними змінами визначено певні обмеження аналізованої засади. Перше з них стосується можливості отримання та використання судом як доказу показань, отриманих під час допиту свідка, потерпілого, у тому числі одночасного допиту двох чи більше вже допитаних осіб, у кримінальному провадженні, що здійснюється в умовах воєнного стану, за умови, якщо хід і результати такого допиту фіксувалися за допомогою доступних технічних засобів відеофіксації.

Друге обмеження вказаного принципу стосується можливості отримання та використання судом як доказу показань, отриманих під час допиту підозрюваного, у тому числі одночасного допиту двох чи більше вже допитаних осіб, у кримінальному провадженні, що здійснюється в умовах воєнного стану, виключно у випадку, якщо у такому допиті брав участь захисник, а хід і результати проведення допиту фіксувалися за допомогою доступних технічних засобів відеофіксації (ч. 11 ст. 615 КПК України).

Таким чином, положення запропонованих змін до КПК України, безперечно будуть сприяти забезпеченню швидкого досудового розслідування в умовах воєнного стану, щоб кожний, хто вчинив кримінальне правопорушення, був притягнутий до відповідальності. Водночас, на наше переконання, запроваджені зміни не можуть в повній мірі забезпечити реалізацію таких засад кримінального провадження як: забезпечення права на захист, змагальність, безпосередність дослідження показань, речей і документів, свобода в поданні сторонами суду своїх доказів і у доведенні перед судом їх переконливості, мова, якою здійснюється кримінальне провадження та ін.

Список використаних джерел

1. Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо удосконалення порядку здійснення кримінального провадження в умовах воєнного стану : Закон України від 14 квіт. 2022 р. № 2201-IX. URL: <https://zako№.rada.gov.ua/laws/show/2201-20#№43>.

2. Ознаки звуження прав підозрюваних озвучили в НААУ. *Закон і Бізнес*. 2022. URL: https://zib.com.ua/ua/151245-oz№aki_zvuzhe№№ya_prav_pidozryuva№ih_ozvuchili_v_№aau.html.